

**Dit examen bestaat uit 31 vragen.
Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel
punten met een goed antwoord behaald kunnen
worden.**

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1

Inflatie in Nederland

In 1998 was de inflatie in Nederland de hoogste binnen de Europese Unie (EU). In Nederland stegen de prijzen gemiddeld met 2%. De gemiddelde prijsstijging in de EU bedroeg 1,6%. Deze prijsontwikkeling had invloed op de concurrentiepositie en de export en import van Nederland.

Stel dat de prijsstijging van de exportproducten van elk land gelijk is aan de inflatie in dat land.

2p 1 Is de concurrentiepositie van Nederland binnen de EU in 1998 dan verbeterd of verslechterd? Verklaar het antwoord.

De ontwikkeling van de export heeft invloed op de betalingsbalans van een land.

2p 2 Staat de export van goederen aan de inkomstenkant of aan de uitgavenkant van de betalingsbalans?

Stel dat in 1999 het exportvolume van Nederland toeneemt met 2%.

2p 3 De exportwaarde van Nederland zal in 1999 dalen

A als de exportprijzen stijgen met 1%.

B als de exportprijzen stijgen met 3%.

C als de exportprijzen dalen met 1%.

D als de exportprijzen dalen met 3%.

Opgave 2

Steeds meer mensen willen 'groene melk'

Groene melk is melk die op milieuvriendelijke wijze wordt geproduceerd. De markt voor groene melk wordt in Nederland steeds groter. Op dit moment is deze melk in de winkel nog duurder dan gewone melk, maar als de markt voor groene melk blijft groeien, kan dat veranderen.

Groene melk is in de winkel duurder dan gewone melk. Hieronder zijn daarvoor twee oorzaken gegeven.

- *oorzaak a*: De bedrijven die groene melk produceren zijn kleiner dan bedrijven die gewone melk produceren.
- *oorzaak b*: De productie van groene melk is arbeidsintensiever dan de productie van gewone melk.

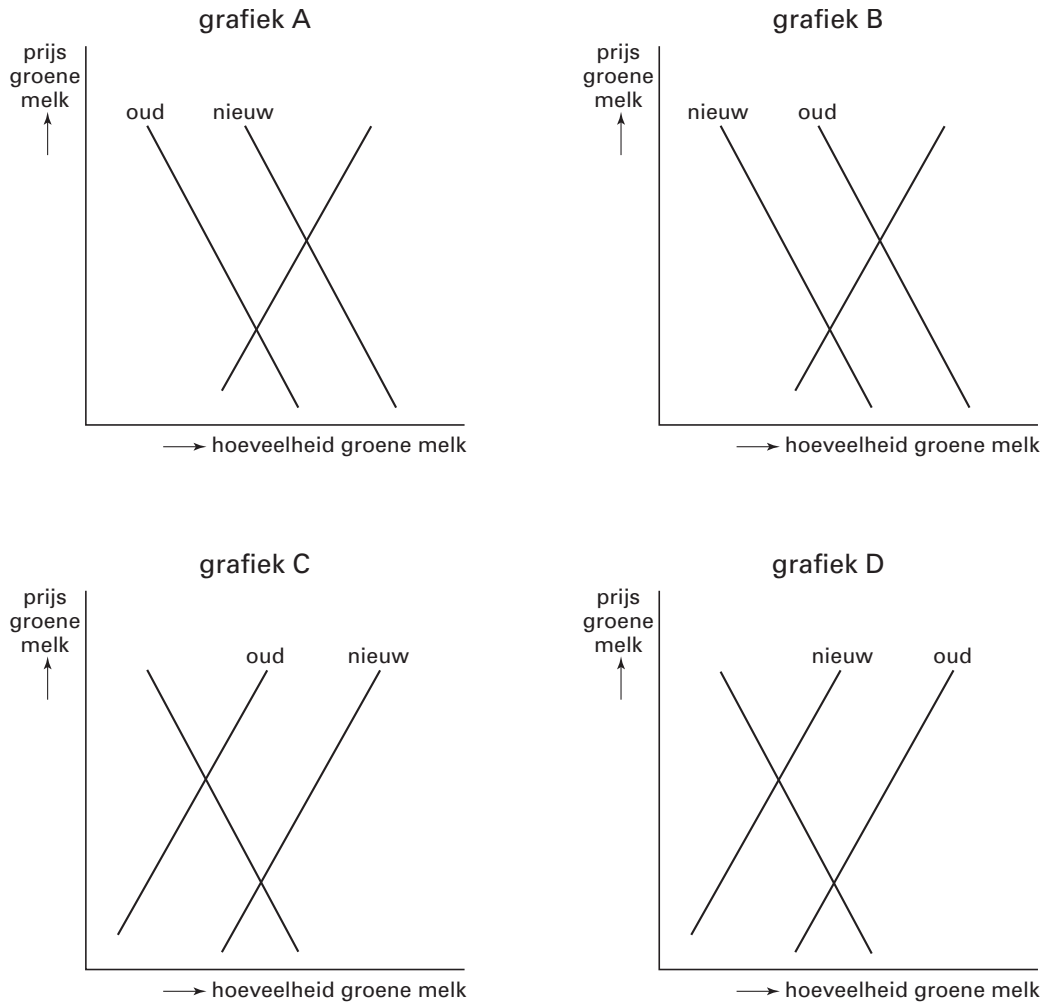
2p 4 Leg uit hoe oorzaak a ertoe kan leiden dat groene melk duurder is dan gewone melk.

2p 5 Leg uit hoe oorzaak b ertoe kan leiden dat groene melk duurder is dan gewone melk.

Door ontwikkelingen op de markt kan de prijs van groene melk gaan veranderen. Hieronder zijn daarvoor twee oorzaken gegeven.

- *oorzaak 1*: De consument wordt steeds milieubewuster bij de aanschaf van goederen.
  - *oorzaak 2*: Producenten van groene melk ontvangen een subsidie van de overheid.
- In figuur 1 staan vier grafieken met vraag- en aanbodlijnen.

figuur 1

- 2p **6** Welke grafiek heeft betrekking op oorzaak 1?
 2p **7** Welke grafiek heeft betrekking op oorzaak 2?

Opgave 3

De wereld rond met €, \$ en ¥

Veel Europese ondernemingen doen dagelijks zaken met bedrijven buiten Europa. Ze krijgen dan te maken met verschillende munten, vooral met de Europese euro (€), de Amerikaanse dollar (\$) en de Japanse yen (¥). De koers van de euro ten opzichte van de dollar en de yen kan schommelen door veranderingen van vraag en aanbod op de valutamarkt.

- 2p **8** Stel dat de koers van de euro ten opzichte van de dollar stijgt.
Is hier sprake van een appreciatie of van een depreciatie van de euro?
- 2p **9** De koersstijging van de euro wordt veroorzaakt door de situatie op de betalingsbalans van de eurolanden.
Dit wijst op een betalingsbalans ... (1) ... van de eurolanden. In dat geval is de vraag naar euro's ... (2) ... dan het aanbod van euro's. De ontvangsten uit het buitenland zijn dan ... (3) ... dan de betalingen aan het buitenland.
Wat moet in plaats van de cijfers worden ingevuld om een economisch correcte tekst te krijgen?
Bij (1) overschot / tekort
Bij (2) groter / kleiner
Bij (3) groter / kleiner
- 2p **10** Nederlandse bedrijven die naar de Verenigde Staten exporteren ondervinden gevolgen van de koersstijging van de euro.
Die bedrijven zullen ... (1) ... exporteren doordat ... (2) ... producten in de Verenigde Staten ... (3) ... worden.
Wat moet in plaats van de cijfers worden ingevuld om een economisch correcte tekst te krijgen?
Bij (1) meer / minder
Bij (2) Amerikaanse / Nederlandse
Bij (3) duurder / goedkoper
- 2p **11** Als de Europese Centrale Bank (ECB) vindt dat de koers van de euro te veel stijgt, kan de ECB besluiten de geldmarktrente in Europa aan te passen.
De ECB zal de geldmarktrente ... (1) ... omdat daardoor ... (2) ... buitenlandse beleggingen worden aangetrokken zodat de vraag naar euro's ... (3) ... .
Wat moet in plaats van de cijfers worden ingevuld om een economisch correcte tekst te krijgen?
Bij (1) verhogen / verlagen
Bij (2) meer / minder
Bij (3) afneemt / toeneemt

Opgave 4

Prijs en hoeveelheid

Er is een verband tussen de prijs van een product en de gevraagde hoeveelheid van dat product. Dit verband kan worden weergegeven in de vorm van een vraagvergelijking.

Stel dat de vraagvergelijking van een bepaald soort shampoo luidt:

$$Q_v = -2,5P + 20$$

Q_v = gevraagde hoeveelheid $\times$ 1.000.000 flessen shampoo

P = prijs per fles shampoo in euro's

Stel dat de prijs van deze shampoo stijgt van 2 euro naar 3 euro.

- 2p **12** ■ Wat is het gevolg van die prijsstijging voor de afzet en de omzet van deze shampoo?

De afzet in flessen	De omzet in euro's
---------------------	--------------------

A	stijgt met 2,5 miljoen	stijgt met 7,5 miljoen
B	daalt met 2,5 miljoen	stijgt met 7,5 miljoen
C	daalt met 2,5 miljoen	daalt met 7,5 miljoen
D	stijgt met 7,5 miljoen	stijgt met 2,5 miljoen
E	stijgt met 7,5 miljoen	daalt met 2,5 miljoen
F	daalt met 7,5 miljoen	daalt met 2,5 miljoen

- 2p **13** ■ Hoe wordt bij de gegeven prijsstijging de waarde van de prijselasticiteit van de vraag naar deze shampoo berekend?

- A $\frac{16,7\%}{50\%}$
- B $\frac{-16,7\%}{50\%}$
- C $\frac{50\%}{16,7\%}$
- D $\frac{-50\%}{16,7\%}$

- 2p **14** □ Is de vraag naar deze shampoo bij deze prijsstijging volgens het bij vraag 13 gegeven antwoord prijselastisch of prijsinelastisch? Verklaar het antwoord.

Opgave 5

Onderhandelingen in de metaal weer van start

De vakbonden onderhandelen met de metaalwerkgevers over de ... (1) ...

arbeidsovereenkomst. Een belangrijk punt dat daarin wordt afgesproken is de ... (2) ...

Vanwege de inflatie is er een loonstijging nodig om de koopkracht van de werknemers in elk geval gelijk te houden; dit deel van de loonstijging wordt ... (3) ... genoemd. Verder streven de vakbonden naar een reële loonstijging voor alle werknemers waarvoor een ... (4) ... nodig is. De vakbonden denken dat een behoorlijke reële loonstijging er zeker in zit gezien de ... (5) ... werkloosheid onder metaalarbeiders.

Wat moet in plaats van de cijfers worden ingevuld om een economisch correcte tekst te krijgen?

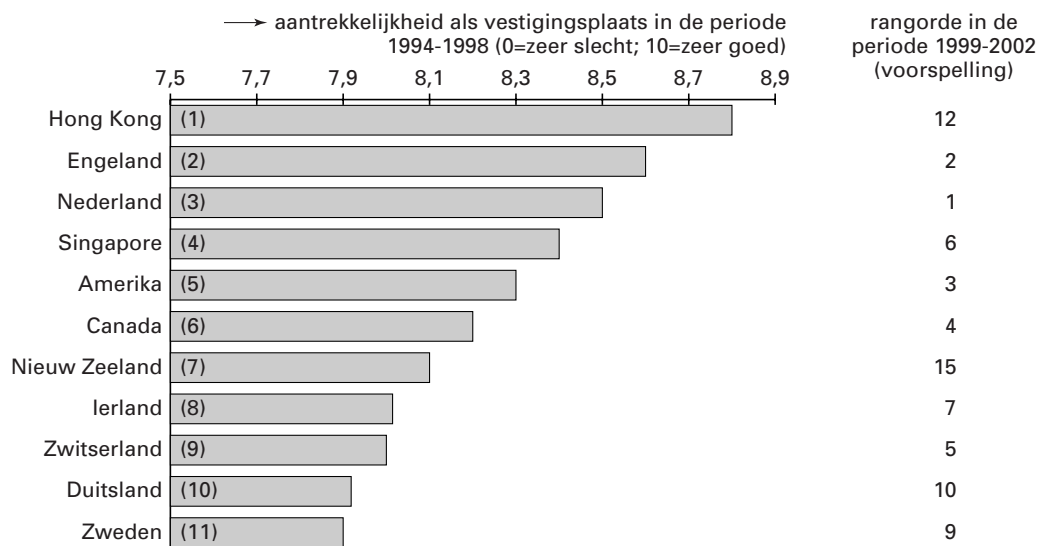
- 3p **15** □
- 1 collectieve / individuele
  - 2 hoogte van het wettelijk minimumloon / lengte van de arbeidstijd
  - 3 incidentele loonstijging / initiële loonstijging / prijscompensatie
  - 4 incidentele loonstijging / initiële loonstijging / prijscompensatie
  - 5 hoge / lage

Opgave 6

Nederland als vestigingsplaats voor bedrijven

Economen hebben onderzocht welke landen voor bedrijven de meest aantrekkelijke vestigingsplaats zijn. Zij hebben dat onderzocht voor de jaren 1994-1998 en een voorspelling gemaakt voor de jaren 1999-2002. In figuur 2 is dat voor een aantal landen in beeld gebracht.

figuur 2

- 2p **16** Hieronder staan drie uitspraken naar aanleiding van figuur 2. Geef voor elke uitspraak aan of deze juist of onjuist is.

uitspraak 1

De positie van Nederland als vestigingsplaats is in de periode 1999-2002 beter dan in de periode 1994-1998.

uitspraak 2

De positie van Duitsland als vestigingsplaats is in de periode 1999-2002 slechter dan in de periode 1994-1998.

uitspraak 3

De positie van Singapore als vestigingsplaats is ten opzichte van die van Nederland in de periode 1999-2002 beter dan in de periode 1994-1998.

Bij dit onderzoek is ieder land beoordeeld op zaken als afzetmogelijkheden, belastingniveau, kwaliteit van de infrastructuur en arbeidsproductiviteit.

- 2p **17** Noem een verandering in de infrastructuur die de aantrekkelijkheid van Nederland als vestigingsplaats voor bedrijven kan vergroten.

- 2p **18** Noem twee oorzaken van een hoge arbeidsproductiviteit.

Opgave 7

Werk of loon

In mei 1999 zijn de onderhandelingen over de CAO voor het jaar 2000 gestart. De onderhandelaars van de vakbond vroegen zich op dat moment af welke looneis ze zouden gaan stellen. De econoom van de vakbond had daarvoor de gegevens van tabel 1 verzameld.

tabel 1	1999	2000
loonindex (1998 = 100)	104,3	...
prijsindex (1998 = 100)	102,2	104,8
arbeidsproductiviteit (1998 = 100)	102,1	103,6

- 2p **19** Is de prijsindex voor 2000 berekend door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) of door het Centraal Planbureau (CPB)? Verklaar het antwoord.

In 1999 is het reële loon ten opzichte van 1998 gestegen.

- 2p **20** Kan dat uit de gegevens worden afgeleid? Verklaar het antwoord.

De econoom van de werkgeversorganisatie stelt dat de bedrijven het moeilijk hebben. Om te voorkomen dat er banen verloren gaan, mag volgens deze econoom de looneis voor het jaar 2000 maximaal gelijk zijn aan de stijging van de arbeidsproductiviteit in dat jaar.

- 2p **21** Bereken hoeveel procent loonstijging de vakbond volgens deze econoom maximaal mag eisen (in ten minste 2 decimalen).

De vakbond vindt dat de koopkracht van de werknemers in 2000 niet lager mag zijn dan in 1999.

- 2p **22** Bereken hoeveel procent loonstijging de vakbond dan minimaal moet eisen (in ten minste 2 decimalen).

Opgave 8

Hoogconjunctuur in Nederland

In 1999 groeit het nationaal inkomen in Nederland met 3,5%. Volgens sommige economen bevindt de economie van Nederland zich in 1999 in een fase van hoogconjunctuur. Zij waarschuwen dat daardoor de inflatie in Nederland kan worden aangewakkerd.

- 2p **23** Is de trendmatige groei van het nationaal inkomen in Nederland hoger dan, gelijk aan of lager dan 3,5%? Verklaar het antwoord.

Deze economen waarschuwen voor bestedingsinflatie.

- 2p **24** Geef daarvoor de verklaring.

- 2p **25** Hieronder staan drie uitspraken over de kenmerken van hoogconjunctuur. Geef voor elke uitspraak aan of deze juist of onjuist is.

uitspraak 1

In een fase van hoogconjunctuur neemt de bezettingsgraad van de bedrijven toe.

uitspraak 2

In een fase van hoogconjunctuur neemt de vraag naar arbeid toe.

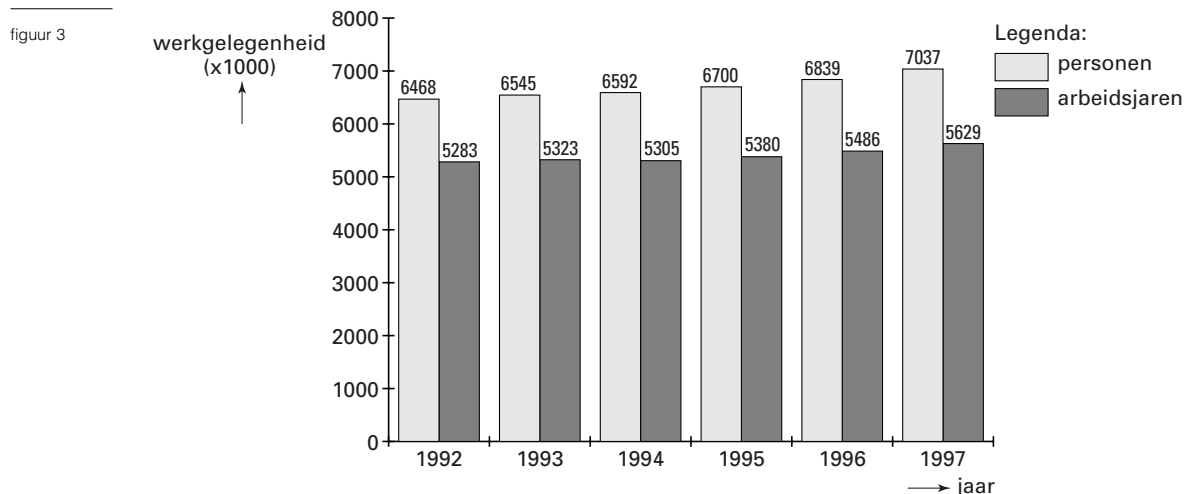
uitspraak 3

In een fase van hoogconjunctuur is het nationaal inkomen groter dan het nationaal product.

Opgave 9

Werk, werk en nog eens (deeltijd)werk

De Nederlandse overheid stelt alles in het werk om de werkgelegenheid te laten groeien. Tussen 1992 en 1997 is dat goed gelukt. Zowel in personen als in arbeidsjaren gemeten nam de werkgelegenheid toe. Figuur 3 laat dat zien.

- 2p **26** ■ De werkgelegenheid in arbeidsjaren is kleiner dan de werkgelegenheid in personen. Dat komt doordat veel mensen in deeltijd werken. Door deeltijdwerk
- A hebben sommige mensen meer dan een volledige baan
  - B is meer dan een persoon nodig voor één volledige baan
  - C is het aanbod van arbeid groter dan de vraag naar arbeid

- 2p **27** □ De regering heeft het werken in deeltijd steeds gemakkelijker gemaakt. Wat is in 1997 vergeleken met 1992 *relatief* het meest gegroeid, de werkgelegenheid in personen of de werkgelegenheid in arbeidsjaren? Verklaar het antwoord met behulp van een berekening.

- 2p **28** □ In de jaren na 1992 is ook de beroepsbevolking in Nederland gegroeid. Zal de groei van de beroepsbevolking, door het gemakkelijker maken van het werken in deeltijd, zijn bevorderd of zijn afgeremd? Verklaar het antwoord.

Opgave 10

Groei staatsschuld blijft binnen de perken

In de jaren negentig is het financieringsstekort van de Nederlandse overheid steeds kleiner geworden. Mede door de groei van het nationaal inkomen in deze periode is de staatsschuld in procenten van het nationaal inkomen gedaald.

In tabel 2 staan hierover enkele gegevens (alle bedragen in miljarden euro's).

tabel 2

	1997	1998
nationaal inkomen	300	...
financieringsstekort	...	7
staatsschuld per 1 januari	220	229

- 2p **29** □ Bereken de omvang van het financieringsstekort van de overheid in 1997.

Stel dat de staatsschuld (per 1 januari) in procenten van het nationaal inkomen in 1998 lager is dan in 1997.

2p **30** Kan dan in 1998 het nationaal inkomen 308 miljard euro hebben bedragen? Verklaar het antwoord met behulp van een berekening.

2p **31** ■ De middelen om het financieringstekort te dekken worden door de Nederlandse regering vooral bijeengebracht door

- A bankbiljetten te drukken.
- B belastingen te heffen.
- C de export te vergroten.
- D staatsobligaties te plaatsen.

Einde